

ДО 70-РІЧЧЯ ДМИТРА ЯКОВИЧА ТЕЛЕГІНА

26 жовтня 1989 року виповнилося 70 років відомому радянському вченому, одному з визначних спеціалістів у галузі первісної археології України Д. Я. Телегіну — доктору історичних наук, професору, лауреату Державної премії УРСР.

Д. Я. Телегін народився в с. Плисове Змієвського району Харківської області, в сім'ї селянина. По закінченні семирічки навчався на річних курсах викладачів початкових шкіл. Потім, з 1936 по 1939 рік, вчителював у школах Донецької області. Напередодні війни закінчує історичний факультет Слов'янського вчительського інституту, після чого працює директором школи у с. Красне. У листопаді 1941 року його призва-

ли до армії, у лавах якої він і прослужив до 1946 року.

Як учасник Великої Вітчизняної війни нагороджений двома медалями за бойові заслуги та орденом «Вітчизняної війни II ступеня».

1946 року Дмитро Якович вступає на історичний факультет Чернівецького держуніверситету. Після успішного завершення навчання був направлений до аспірантури Академії наук УРСР. Під керівництвом видатного радянського вченого П. П. Єфіменка він підготував кандидатську дисертацію на тему «Неолітичні пам'ятки на Середньому Дінці», яку й захистив у 1953 році.

Бурхлива й плідна науково-дослідна й науково-організаційна діяльність Дмитра Яковича всі ці роки була тісно пов'язана з Інститутом археології АН УРСР. Спочатку він працював на посаді молодшого наукового співробітника (з 1952 р.), потім старшого (з 1958 р.), а з 1968 по 1986 він керує одним з провідних відділів інституту — відділом первісної археології. Сьогодні Дмитро Якович — ведучий науковий співробітник Інституту. 1967 року він захистив докторську дисертацію, темою якої була «Дніпродонецька неолітична культура». 1978 року його затверджено у званні професора.

Коло наукових інтересів Дмитра Яковича широке, про що свідчать його численні праці. Вченому належить понад 200 друкованих праць, у тому числі 7 монографій, дві з яких опубліковані за рубежом: «Дніпродонецька культура» (К., 1968); «Середньостогівська культура доби міді» (К., 1973); «Мезолітичні пам'ятки України» (К., 1982); «Пам'ятки доби мезоліта на території Української РСР» (К., 1985); «Деревка — поселення й могильник медного века кочоводов на Среднем Днепре» (Оксфорд, 1986, англійською мовою); «Неолитические могильники и население в бассейне Днепра» (Оксфорд, 1987, на англійском языке, в соавторстве с И. Д. Потехиной); «Могильники мариупольского типа» (К., 1990).

Крім того, він є співавтором ряду колективних монографій, серед яких такі капітальні праці, як «Археологія Української РСР», два випуски (1971, 1985 рр.), «Історія Українського мистецтва», т. I, 1966 та ін.

Багато років Дмитро Якович успішно працював над розробкою питань мезоліту — неоліту — енеоліту України; досить вагомим є також його внесок у вивчення історії населення України й сусідніх територій цих епох. Розроблена ним концепція культурно-хронологічного членування пам'яток того часу та їх хронології прийнята наукою. Помітним внеском у вивчення проблем давньої історії Східної Європи є загальна систематизація пам'яток мезоліта на базі підсумків робіт кількох поколінь; виділення ряду культур, у тому числі дніпро-донецької доби неоліта і середньостогівської мідної доби, а також ряду типів пам'яток — новоданилівського, Засухи та інших.

Останнім часом дослідник приділяє увагу комплексному вивченню археологічних та лінгвістичних джерел. Зокрема, даним гідронімії у розумінні генезису культур

Подніпров'я. Крім того, важливе місце в його дослідженнях займає вивчення проблеми розселення давніх індоєвропейців.

Зараз Дмитро Якович закінчує працю з історії та культури населення доби неоліту й раннього металу. Його широке обізнання з радянською та зарубіжною літературою, багатий речовий матеріал, зібраний ним особисто, а також вивчений під час досліджень колекцій Кавказу, Поволжя, Європи, дозволяє дослідникові створити справжню давню історію степів Східної Європи.

Д. Я. Телегін щорічно керує роботою археологічних експедицій, у тому числі великими комплексними, такими, наприклад, як Кременчуцька, Дніпродзержинська, Дніпро — Донбас, Славутич, які працювали на новобудовах України. Під його керівництвом розкопано багато пам'яток, що стали опірними для розуміння різних періодів первісної доби не тільки для території УРСР. Це, наприклад, такі, як мезолітичне поселення Іргень VIII, де вперше зафіксовані планування жителів для того часу; Микільський, Вільнянський, Ясинуватський могильники, вивчення яких дозволило конкретно пов'язати поховання з поселеннями дніпро-донецької культури; нині всесвітньо відоме поселення середньостогівської культури — Деревка, матеріалами якого доведено приручення коней у степу східної Європи у IV тисячолітті до н. е., а також зафіксовано виникнення шнурового орнаменту на кераміці; тришарова пам'ятка Олександрія, на якій встановлено стратиграфічне співвідношення середньостогівської культури з ранньою; поселення Ушкалка, яке дозволило по-новому вирішувати питання періодизації культури доби лізньої бронзи.

За 30 років роботи у полі Дмитро Якович як талановитий педагог навчив методики ведення археологічних розвідок і розкопок багатьох археологів. Крім того, керував курсами підвищення кваліфікації істориків та археологів краєзнавчих музеїв республіки. Він приділяє багато уваги вихованню молодих кадрів. З 1963 по 1980 роки Д. Я. Телегін читав курс «Основи археології» для студентів історичного факультету Київського держуніверситету та художнього інституту. Зараз на громадських засадах він веде спецкурс «Неоліт України» у держуніверситеті. До своїх учнів ставиться хоча й вимогливо, але доброзичливо й терпляче.

Під керівництвом Д. Я. Телегіна пройшли і проходять аспірантську підготовку 15 чоловік, десять з яких вже захистили кандидатські дисертації. Його учні успішно працюють не тільки на Україні, а й у Білорусії і Молдавії.

Дмитро Якович не тільки видатний організатор, а й талановитий популяризатор науки. Багато років він був активним членом редколегії квартальника «Археологія», а також журналу «Пам'ятки України». Під його редакцією вийшов перший том «Археології Української РСР», два випуски «Археологічні пам'ятки України. Короткий список», серія обласних довідників з археології, багато монографій, збірників і брошур з археології України і Білорусії. Він керує роботою по підготовці зводу пам'яток історії і культури з археології Дніпропетровської області.

Багато сил Дмитро Якович віддає питанням охорони пам'яток археології: він очолює бюро секції Українського товариства охорони пам'яток історії і культури, є членом правління цього товариства. В інституті він веде групу по вивченню матеріалів археології методами точних наук, є членом Вченої Ради інституту. Систематично виступає як офіційний опонент при захисті докторських і кандидатських дисертацій на Вчених Радах ІА АН УРСР та ІА СРСР.

Дмитро Якович — невтомний пропагандист історичних знань. Ним написано 12 брошур та більш як 250 науково-популярних статей у газетах і журналах з археологічної тематики.

На міжнародних симпозіумах та в закордонних відрядженнях в НРБ, Греції, Югославії він неодноразово і з успіхом виступав із доповідями з питань первісної археології Європи. 1978 року обраний до складу Оргкомітету Міжнародного Симпозіуму з мезоліту Європи.

Завдяки різнобічній сродованості, таланту, підкріпленому наполегливістю та виключною працьовитістю, Дмитро Якович зробив вагомий внесок у розвиток первісної археології України. Його заслуги вшановані у 1970 році медаллю «За доблесну працю» у відзначення 100-річчя від дня народження В. І. Леніна. У 1977 році йому присуджено Державну премію Української РСР у галузі науки і техніки, а 1984 року його нагороджено Грамотою Верховної Ради УРСР.

Свій сімдесятірічний ювілей Дмитро Якович Телегін зустрічає у розквіті творчих сил, сповнений енергії і творчих планів, пов'язаних з розвитком археологічної науки на Україні. Зичимо йому великих успіхів у їх здійсненні!